

6. משרד המשפטים

א. בשנת 1953/54 נבדקו סדרי הנהלת החשבונות לרבות חשבונות הפקדונות במחלקת הכספים והמשק של המשרד.

ב. בדקנו פעולות כספיות של בית המשפט העליון, בתי משפט מחוזיים ובתי משפט השלום בירושלים, תל אביב וחיפה ומשרדי ההוצאה לפועל בירושלים ובתל אביב. כן עסקה הביקורת בפעולות כספיות של בתי משפט השלום בפתח תקוה וברמלה. ביקורתנו הקיפה גם את לשכת פרקליט המחוז בתל אביב, שבה בדקנו את סדרי הגבייה.

ג. בירושלים, תל אביב, חיפה ונתניה ביקרנו את לשכות הסדר ורישום קרקעות. בהסדר הקרקעות נקבע, שקצב הפעולות עוד איטי מדי. בלשכות רישום הקרקעות עקבנו בעיקר אחרי התפתחות הליקויים, שנקבעו על ידי הביקורת בשנים הקודמות, במיוחד בהגשת דרישות דורשבויעים. (ראה דו"ח מס. 2, עמ' 89); הביקורת בשנה הנסקרת העלתה, שליקוי זה בחלקו הגדול עוד לא תוקן. בלשכת רישום הקרקעות בתל אביב קבענו, שעברו כשלושה חודשים מביצוע העסקות עד רישומן בספרי האחזה (ראה בדו"ח זה בעמ' 51).

ד. באגף הרשם הכללי טיפלנו בביקורת פעולות שונות הנוגעות לרישום חברות, שותפויות, פטנטים, סימני מסחר, שמות עסק ומדגמים.

ה. הביקורת בבתי המשפט הביאה לידי תיקונים ארגוניים. כן תוקנו סדרי החישוב של האגרות. בבתי המשפט בתל אביב הונהג מבדק פנימי על חישוב אגרות וגביית קנסות. הוגבר הפיקוח על העבודה במשרדי ההוצאה לפועל, ושופרו סדרי השמירה והבטחון על המסמכים בקופות בתי המשפט בירושלים, פתח תקוה ורמלה.

7. משרד הסעד

א. בדקנו את פעולותיהן הכספיות והאדמיניסטרטיביות של יחידות המשרד המרכזי והמשרדים המחוזיים.

במשרד בירושלים ביקרנו את פעולותיהן של היחידות הבאות: המחלקה לארגון ופיקוח בלשכות; המחלקה לשיקום סוציאלי; המחלקה לטיפול בילד ובנוער ובמיוחד המדור לחינוך מיוחד שבמחלקה זו; המדור לפיקוח על מוסדות ציבוריים; הלשכה לקשרי חוץ והמחלקה להזנת הילד, שהועברה ב-1 באפריל 1953 למשרד החינוך והתרבות.

במחוזות נבדקו במיוחד פעולותיהם הכספיות והמשקיות של המשרדים המחוזיים, המוסדות לחינוך מיוחד, המפעלים שהוקמו על ידי המחלקה לשיקום סוציאלי ואותן לשכות הסעד, שעדיין לא נכללו במסגרת הרשויות המקומיות.

ביקרנו את פעולותיה של המחלקה לפיתוח ואספקה, שתפקידה ריכוז הקניות וניהול המחסנים והציוד. ביקורת זו הקיפה את פעולות מרכז המחלקה שבתל אביב והמחסנים והמלאי שבמחוזות. מצאנו ליקויים בניהול ספרי המלאי, בקניות ובניהול הכספים והחשבונות; המחלקה הוציאה בשנה זו הוראות העשויות להביא לידי תיקון הליקויים.

בדקנו את הפעולות הכספיות והאדמיניסטרטיביות של שני בתי ההבראה - בטבריה ובצפת - המנוהלים על ידי משרד הסעד. בית ההבראה בצפת מוחזק בבעלות משותפת של המשרד וקופת החולים העממית. לא נעשו עדיין חוזה להסדרת הבעלות, רישום חלקה של המדינה בנכס ורישום המשכנתא הרובצת עליו. המשרד פועל לפתרון שאלות אלה.

ב. בחורף שנת 1951/52 ארגן משרד הסעד בשיתוף עם ארגוני הנשים השונים בארץ מפעל עזרה ליושבי המעברות, ובמסגרת פעולה זו השאיל המשרד לארגונים אלה ציוד: לבנים, הלבשה, שמיכות וכדומה. בדקנו, באיזו מידה החזירו ארגונים אלה את הציוד בהתאם להתחייבויותיהם. המשרד פועל כעת להסדר סופי של העניין.

ג. כבר בדין וחשבון השנתי מס. 4 (עמ' 115) קבענו ליקויים חמורים בסדרי הפיקוח של המשרד על מוסדות ציבוריים כגון מושבי זקנים, בתי יתומים, ועל פעולות של הקדשות ועזבונו צדקה למיניהם. הביקורת בשנה הנסקרת העלתה, שכמעט לא חל שינוי בתחום זה. גם השנה נבדקו רק חלק קטן מאוד מהמוסדות הציבוריים על ידי מפקחי המשרד, ורק ממספר קטן של המוסדות הנתמכים קיבל המשרד דוחות כספיים.

כל זמן שלא יוחק חוק, שיעניק לממשלה סמכות לפיקוח על כל המוסדות הציבוריים הסוציאליים, תהווה התמיכה או העזרה הממשלתית, שחלק ניכר מהמוסדות נהנים ממנה, את האמצעי היחיד להפעלת פיקוח.

הצורך בתיקונים בתחום העבודה הסוציאלית

מבחינה ארגונית ואופרטיבית

שאלות היסוד הארגוניות של העבודה הסוציאלית שימשו נושא לביקורת מקיפה, שבוצעה בשנת 1954. את מהלך הביקורת, תוצאותיה והמסקנות שיש להסיק מהן סיכם מבקר המדינה במכתב, ששלח ביום ט"ז בחשוון תשט"ו (12.11.54) לשר הסעד. וזו לשון המכתב:

במכתבי מיום י"א בתמוז תשי"ד (12.7.54) ומיום כ"ט בתמוז תשי"ד (30.7.54) הצבעתי על הצורך בתיקונים שונים בתחום העבודה הסוציאלית, וציינתי, שלשם הכנת המסקנות הדרושות מן הצורך יהיה, שמשרדי

(א) ידון על כל השאלות הנוגעות לעבודה סוציאלית עם נציגי משרד הסעד;

(ב) יברר אותן עם מומחים הבקיאים בעבודה סוציאלית על סמך טיפולם העיוני בבעיות אלה ועל סמך נסיונם המעשי;

(ג) ישלים את הדיונים האלה בביקורת, שתכוון במיוחד לקביעת המצב כמות שהוא הן במשרד הסעד עצמו ובמחלקותיו המקומיות והן בלשכות הסעד.

כפי שציינתי במכתבי מיום כ"ט בתמוז תשי"ד (30.7.54), יצאתי מן ההנחה, שבמיוחד הנושאים הבאים דורשים בדיקה ובירור יסודיים:

1. תיאום בין השירותים הסוציאליים לבין השירותים הכלליים, בין פעולות המחלקות המקצועיות במרכז לבין אלה של המשרדים המחוזיים ובין הנהלת המשרדים המחוזיים לבין המפקחות;
2. המידה הנכונה של דצנטראליזציה;

(א) האם הדצנטראליזציה צריכה להקיף את כל השירותים או רק שירותים מיוחדים ואילו?

(ב) האם ובאיזו מידה מן הנכון לארגן הנהלה אדמיניסטרטיבית גם במחוזות?

(ג) כיצד צריך לארגן את קשרי העבודה וההוראות בין ההנהלה המקצועית במחוז לבין המחלקות במרכז מחד (קביעת סמכויות ביצוע) ולבין המפקחות הראשיות במחוז מאידך?

(ד) באילו מקומות ולאילו שטחים יש לקיים משרדים מחוזיים?

3. הבטחת ביצוע מהיר של הפעולות במחוזות באמצעות לשכות הסעד;

4. הגדרת הסמכויות של המפקחות הפועלות מטעם משרד הסעד ושל אלה הפועלות מטעם הרשויות המקומיות.

הבדיקה נעשתה לפי התכנית המובאת להלן:

א. ביום 12.8.54 וביום 18.8.54 נתקיימו במשרדי פנישות, בהן השתתפו באי-כוח משרד הסעד וראשי היחידות של משרד מבקר המדינה המטפלים בביקורת של פעולות משרד הסעד. השיחות הללו התנהלו בהשתתפותי.

ב. עובדי משרדי ניהלו שיחות מפורטות עם אישים הבקאים בעבודה הסוציאלית והרי הם:

ד"ר א. פרנקשטיין (מוסד סולד), מרצה באוניברסיטה העברית; גב' פאולה בארט, שירות נשים סוציאלי, תל אביב; גב' גייה טברסקי, חברת הכנסת; גב' רחל כנן, (ויצו), חברת הכנסת הראשונה; גב' חנה אבן-טוב, שכינה בשנת 1952 כמנהלת כללית בפועל של משרד הסעד.

ג. משרדי ביצע בדיקות מיוחדות ביחידות של משרד הסעד במרכז, בשלושת המחוזות וב-14 לשכות סעד: 7 בערים, ביניהן ירושלים, תל אביב, חיפה, ו-7 במועצות מקומיות, במועצות אווריות ובמעברות.

להלן אפרט את ממצאי הבדיקה ואת המסקנות, שיש לדעתי להסיק מהממצאים:
המדובר הוא

- I. בליקויים הנוגעים לחלוקת התפקידים בתוך משרד הסעד וביחידותיו (בעיית הדצנטראליזציה);
- II. בליקויים ארגוניים אחרים;
- III. בצורך בתיקונים במסגרת העבודה הסוציאלית גופה.

II. ליקויים הנוגעים לחלוקת התפקידים בתוך משרד הסעד וביחידותיו (בעיית הדצנטראליזציה)

במשך שנת 1953 ניגש משרד הסעד לריאורגאניזציה, שמטרתה הייתה דצנטראליזציה מסוימת. בדיקתנו הנוכחית העלתה, שהריאורגאניזציה לא בוצעה בעקביות הדרושה ולא התחש- בה די הצורך בהצעות המפורטות, שמשרד מבקר המדינה המציא למשרד הסעד בחודש מארס, 1953.

היסודות של הדצנטראליזציה, כפי שהיא הולמת את צורכי העבודה הסוציאלית, הם:

- (א) יש לרכז הנהלת כל משרד מחוץ ביד אחת; ראוי לציין, שלעקרון זה הסכימה גם הנהלת משרד הסעד בשיחות שנתקיימו במשרד מבקר המדינה.
- (ב) המשרד המרכזי צריך להעביר את הסמכויות, הדרושות לביצוע העבודה האופרטיבית, למשרדים המחוזיים וביחס לתפקידים אלה להסתפק בתכנון והדרכה.
- (ג) במסגרת העבודה במחוזות יש לחלק את התפקידים בין עובדי המשרד כך של- יסוד המקצועי יינתן המעמד המגיע לו בתוך העבודה הסוציאלית (ועם זאת, כמובן, יסופקו בדרך יעילה הצרכים המינהליים).
- (ד) רצוי לקרב במידת האפשר מינהל ופיקוח למקום הביצוע של העבודה הסוצי-אלית עצמה.

מצאנו, שהדרישות היסודיות האלה או לא הוגשמו כלל או הוגשמו רק במידה בלתי מספקת, וה- צעתנו הראשונה נוגעת לתיקון הליקויים, שהביקורת העלתם, והרי הם:

(א) בראש המשרדים המחוזיים עומדים שני מנהלים בעלי מעמד שווה, אחד לשירותים הסו-ציאליים ואחד לשירותים האדמיניסטרטיביים. בהצעתנו מחודש מארס 1953 על המבנה הארגוני של המשרד הדגשנו את חשיבות העקרון, שיהיה מקשר אחד בין המשרד המחוזי לבין הנהלת המר-

כזית, ולפיכך יעמוד בראש המשרד המחוזי מנהל, איש מקצוע, שרק דרכו יועברו ההוראות של ההנהלה המרכזית. כן הצבענו על הצורך, שהמפקחות במחוז תהיינה כפופות למנהל המשרד המחוזי דרך המפקחות הראשיות של המחוז.

(ב) עדיין לא הועברו במידה מספקת הסמכויות מיחידות המשרד המרכזי לעובדים במחוז, והוראות ראשי היחידות במרכז לעובדים במחוז הועברו לא רק באמצעות המנהל המחוזי. כתוצאה מכך, המפקחות במחוז פונות לעתים במישרין למנהלי היחידות במרכז.

באין סמכויות מוגדרות וברורות לעובדים במחוז נמנע מהם במקרים רבים להחליט סופית המחוזי במקום בשעת הצורך.

(ג) אינה קיימת במחוזות התאמה מספקת בין העובדים המקצועיים (אופרטיביים) לבין העובדים המינהליים (אדמיניסטרטיביים). כעת עובדים במחוזות שני מנהלים: מנהל אדמיניסטרטיבי-סיבי ומנהל לשירותים סוציאליים - דבר המהווה גורם מפריע בביצוע הסדיר של תפקידי המשרד.

(ד) בדיונינו נתעוררה השאלה, אם - לשם קירוב מאכסימאלי של מינהל ופיקוח אל מקום הביצוע - לא היה רצוי להגדיל את מספר המשרדים המחוזיים של משרד הסעד - כעת שלושה - לששה (בהתאם לחלוקה כפי שהיא קיימת באדמיניסטרציה הממשלתית). חוסר כוח-אדם מתאים מקשה כעת על הקמת משרדים מחוזיים חדשים. לכן מן הראוי היה שמשרד הסעד יבדוק, אם לא היה דרוש וגם אפשרי להעלות יחידות אוזריות רחבות-היקף למשרדים מחוזיים ולהקטין גם על ידי כך את העומס המוטל עכשיו על שלושת משרדי המחוז הקיימים. דבר זה - אם ייעשה תוך שמוש יעיל בכוח אדם - אינו מצריך, לדעתי, תוספת עובדים.

(ה) התיאום בין השירותים הסוציאליים לבין השירותים הכלליים חשיבות רבה נודעת לו, כיוון שתפקידי שני הגורמים האלה שלובים זה בזה במידה רבה; מן הדרוש להגביר תיאום זה.

II. ליקויים ארגוניים אחרים

הצורך בתיקונים ארגוניים אינו מצטמצם לתחום הדצנטראליזציה בלבד. נוסף על כך מן הראוי להבליט את הליקויים הנוגעים לשני תחומים:

(א) הסדר של פיקוח והדרכה;

(ב) הכנת התקציב של משרד הסעד והדרכים לשימוש בכספי התקציב של המשרד, במיוחד ההעברה לידי מבצעי העבודה הסוציאלית וקצב ההעברה.

(א) פיקוח והדרכה

בהצעותינו מחודש מארס 1953 הצבענו על כך, שרצוי היה לאחד במידת האפשר את כל סוגי הפיקוח ברשת פיקוח אחת לכל אזור ואזור. על המפקחות לסוגיהן יהיה לשמש כמקשרות בין לשכות הסעד לבין המשרד המחוזי, להדריך את העובדות הסוציאליות בלשכות ולפקח על עבודתן. לרעיון איחוד הפיקוח נודעת חשיבות יתרה, כיוון שהטיפול במשפחה כביחידה סוציאלית נחשב כיסוד לעבודה הסוציאלית.

(1) המצב כעת הוא, שמפקחות שונות מופיעות מטעם מחלקות שונות של משרד הסעד, כגון מפקחות של המחלקה לארגון ולפיקוח, של המחלקה לילד ונוער, של מחלקת השיקום ושל המחלקה לפיקוח על מוסדות ציבוריים. בלשכות שלידי הרשויות המקומיות, בעיקר של אלה שבערים הגדולות, אינו קיים כלל פיקוח על העבודה הסוציאלית, ובמידה שהוא קיים, הרי אין הוא שיטתי. כדי להתגבר על הקשיים האוביקטיביים המעכבים את תיקון הליקויים האלה, מן הנכון היה לבחור מבין העובדים הסוציאליים המנוסים אותם העובדים המתאימים לתפקידי פיקוח, ולהדריכם בקורסים אינטנסיביים קודם הכנסתם לתפקידיהם. כן יש להתאים את שטחי הפיקוח ליכולת להקיפם ולדאוג לסדרי תחבורה תקינים.

(2) בהודמויות שונות הצביעו עובדי משרד מבקר המדינה על הצורך בהדרכה מתוכננת ושיטתית לעובדים הסוציאליים, שתינתן בקביעות ובתקופות שנקבעו מראש. הדרכה זו צריכה להינתן ולהיות מתוכננת בהתחשב ברמות השונות של העובדים הסוציאליים.

נציגי משרד הסעד ציינו, שמעבדים תכנית הדרכה ותכנון פיקוח. הגשמה מהירה של הדרכה ופיקוח מתוכננים ושיטתיים עשויה להביא לידי שיפור ניכר בביצוע השירותים הסוציאליים.

הפיקוח על ביצוע העבודה הסוציאלית נראה כתפקיד מחחי; לכן יש לרכוז בידי המנהל המחחי. לעומת זה יש לראות בהדרכה תפקיד ארצי, והיא צריכה להינתן על ידי מנהלי המחלקות המקצועיות בתיאום עם מנהלי המשרדים המחחיים, מאחר שהכוחות המקצועיים הראשיים מרוכזים במרכז.

(3) הכנת התקציב לשירותים הסוציאליים וביצועו

1. אומדן מציאותי של הצרכים הכספיים למטרות סוציאליות מן הצורך שהא מבוסס על ריכוז נתונים ענייניים, שייאספו על ידי עושי העבודה הסוציאלית עצמה. החומר עליו מבוסס כעת התקציב למימון שירותי הסעד אינו מושלם. המחלקה לארגון ופיקוח והמחלקה לתכנון ולמחקר פונות אמנם ללשכות הסעד בדרישה להמציא להן נתונים על הנוקקים לתמיכת הלשכה, אולם מאחר שפניות אלו נעשות בלא תיאום בין שתי המחלקות הללו, והנתונים שנתקבלו אינם מלאים, אינה קיימת האפשרות לביסוס מספיק של התקציב.
2. קביעת אחוז השתתפות המשרד בתקציבי הסעד של הרשויות המקומיות נעשית באיחור ניכר; הרשויות המקומיות קיבלו מפרעות במשך חודשים רבים. עד אוקטובר 1954 לא קיבלו הרשויות המקומיות הודעה על קביעה סופית של גובה השתתפות המשרד לשנת 1954/55.
3. העברת הסכומים למשרדים המחחיים ולרשויות המקומיות נעשית באיחור רב ולא במועדים קבועים. איחורים אלה מסתברים רק בחלקם מן העובדה, שהאוצר מאחר בהעברת הכספים למשרד הסעד.

ביצוע יעיל של העבודה הסוציאלית אינו אפשרי אלא אם משרד הסעד

- (א) יכין את הצעת התקציב המוגשת לכנסת באופן כזה, שהתקציב המאושר על ידי הכנסת יוכל להוות בסיס יציב לעבודה הסוציאלית. לשם זה מן הצורך, בין השאר, לשתף את ראשי היחידות המקצועיות של המשרד בשלב ההכנה של התקציב.
- (ב) יודיע באופן שוטף לנוגעים בדבר, אילו כספים ישולמו, ויעביר את הכספים המוקצבים במהירות ובסדירות הדרושה, כדי שמבצעי העבודה הסוציאלית יידעו בכל עת, אילו אמצעים יעמדו לרשותם, ויקבלו את הכספים בשעה שהאוצר יעמיד אותם לרשות משרד הסעד.

III. הצורך בתיקונים במסגרת העבודה הסוציאלית גופה

יש לקוות, שההסדרים המוצעים ישחררו את משרד הסעד המרכזי מתפקידים מטרידים, שיעברו למשרדים המחחיים, ויאפשרו להנהלת המשרד להתמסר יותר מאשר עד עכשיו לבעיות הכלליות של העבודה הסוציאלית הדורשות את פתרוןן. מספרן של בעיות אלה גדול הוא ובין החשובות שבהן יש להזכיר

- (א) את השאלה, מה הן הצורות הטובות ביותר של שיתוף פעולה בין היחידות המקצועיות במשרד, שהן הנושאות של פונקציות שונות (במיוחד: המחלקה לטיפול בילד ובנוער והמחלקה המטפלת בעזרה הכללית לטובת המשפחה);
- (ב) את השאלה, מהו היחס הרצוי בין העבודה הסוציאלית של המדינה ובין הגורמים האחרים המבצעים עבודה סוציאלית, ואם וכאיו צורה אפשר לפתח מרכזים קהילתיים בשכונות העוני, שבהקמתם כבר התחיל המשרד.

רצוני להוסיף הערה על צורת הביצוע של התיקונים הדרושים.
הרושם שקיבלתי תוך כדי הדיונים עם הפקידים המנהלים של משרד הסעד הוא שרובם מוכן
בהחלט וברצון לקחת חלק פעיל בביצוע הריפורמה, שאף הם רואים אותה כחיובית. אולם נוכח
החשיבות המיוחדת הנודעת לעבודה הסוציאלית בכל מדינה וביתר שאת בנסיבות המיוחדות של
מדינתנו, נדמה לי שחשוב מאוד יהיה לשתף בביצוע הריפורמה ובהתייעצות על כל השאלות העק-
רוניות, במידת האפשר, גם את אנשי הציבור הבקיאיים והמעוניינים בשטח זה. בקשר לכך יש לקדם
בברכה, שמשרד הסעד הקים מועצה מיוחדת לעבודה סוציאלית, אבל מועצה זו גדולה מכדי שתור-
כל להשתתף באופן יעיל בהתייעצויות ובהחלטות הדורשות התעמקות בעבודה לפרטית. לכן מציע
אני להקים מתוך חברי המועצה ועדה קטנה (5 עד 7 חברים), שבה יהיו מיוצגים המומחים לעבודה
סוציאלית ושהמלצותיה יהיו בסיס חשוב להחלטות הסופיות של משרד הסעד.

ליקויים שלא תוקנו

(1) השיקום הסוציאלי

במסגרת משרד הסעד קיימת מחלקה, שמתפקידה לדאוג לשיקומם של נזקקים המוגבלים
בכושר עבודתם, ז.א. להביא אנשים הנזקקים לשירותים הסוציאליים של המשרד ולתמיכתו הכספית
לידי כך, שיתפרנסו בכוחות עצמם. בחוק התקציב 1953/54 הועמד לרשות המחלקה סך כולל של
380,565 ל"י לביצוע פעולות שיקום למיניהן. דרכי השיקום יכולות להיות:

- (א) סידור מוגבלים בכושר עבודתם בעבודה במפעלי תעשייה וחקלאות רגילים;
- (ב) שיקום נכים על ידי הקמת מפעלים ובתי מלאכה להעסקתם, מהם המתנהלים
בפיקוחו הישיר של המשרד, ומהם שהמשרד משתתף בהקמתם או בהפעלתם;
- (ג) מתן הלוואות מקרן להלוואות קונסטרוקטיביות.

א. שיקום נזקקים ומפעלי שיקום

כדי להכין תכנית שיקום מבוססת והצעת תקציב מציאותית לביצוע תכנית זו, דרוש:

(א) לקבוע באמצעות לשכות הסעד את מספר המקרים הכולל של הנזקקים לשירות-
תי הסעד השונים והניתנים לשיקום, תוך מיונם והתאמתם לסוגי השיקום השונים
בהתאם לכושר עבודתם של הנזקקים;

(ב) לבדוק באופן שיטתי, מה הם המפעלים, שכדאי להקים מכספי תקציב השיקום
בהתחשב באפשרויות השיווק של התוצרת, מספר העובדים שישוקמו על ידי
המפעל והשכר שהנוקק יקבל. דבר זה חשוב כדי לקבוע בוודאות, שהנוקק
שישוקם יתפרנס מכוחות עצמו ושההשקעה תהיה ביחס מתאים למספר הנזקקים
שישוקמו.

בשנה הנסקרת ערכנו ביקורת במפעלים ב-7 מקומות, שבהם לשכת הסעד כפופה ישיר למש-
רד הסעד. כן ערכנו ביקורת מקיפה על פעולות המחלקה לשיקום סוציאלי של המשרד בירושלים.

הביקורת העלתה:

- (א) המחלקה לא קבעה את מספר הנזקקים הניתנים לשיקום קונסטרוקטיבי; לכן
לא היה בנמצא יסוד להצעת תקציב מבוססת לביצוע שיטתי ומוחשב של השיקום.
- (ב) נקבעו מספר מקרים, שהמחלקה לא עשתה את הצעדים האפשריים כדי להב-
טיח למפעלים הון חזר, חומר גלם ושיווק התוצרת. על ידי כך היא לא הבטיחה
את קיומם של המפעלים ופרנסת העובדים בהם, שלעתים נזקקו מחדש לתמיכתן
של לשכות הסעד.

(ג) אין המחלקה מנהלת רישום על מספר המפעלים שהוקמו או שהקמתם אופשרה מכספי התקציב של משרד הסעד, על מקומם, סוגם, מצבם הכספי והמשקי וכדומה ועל הציוד שבהם.

(ד) אינו קיים פיקוח אדמיניסטרטיבי וכספי על המפעלים, שהדאגה לקיומם מוטלת על המשרד; המפעלים לא נדרשו למסור ואף לא מסרו דוחות תקופתיים על מספר המועסקים במפעלים, גובה שכרם, מידת העסקתם ותנועת הכספים והחומרים. במקרים שהמפעלים נסגרו, לא הייתה בידי המחלקה ידיעה על הציוד ורכוש אחר שהיה במפעלים.

ב. נפגעים אזרחיים במלחמת השחרור

מצאנו מספר מקרים, בהם לא נבדקו זה למעלה משנתיים התיקים של הנפגעים האזרחיים במלחמת השחרור המקבלים תמיכה קבועה, ולא נקבע איפוא, אם אמנם מצבם של מקבלי התמיכה עדיין מצדיק מתן תמיכה זו.

(2) המדור לבתי חינוך מיוחד

במשרד הסעד קיים מדור לטיפול בכל ענייני המוסדות לחינוך מיוחד שבמסגרת המשרד. במוסדות אלה מוחזק נוער עברייני, שהופנה אליהם על ידי בתי המשפט בארץ, נוער דפקטיבי ונוער עזוב, שהמוסד מהווה מסגרת יחידה לקליטתו או להכשרתו לחיים סדירים. בדרך כלל מעסיקים מוסדות אלה את החניכים בעיבוד שטחי קרקע או בעבודה גופנית אחרת וכן בפעולות חינוך. על פי רוב נמצאים ברשות המוסדות מכוונות, מכוניות ואמצעים אחרים הדרושים להפעלת מפעלי התעסוקה, מחסני הלבשה ומזון, לולים, בעלי חיים (בהמות) וכו'.

מוסדות אלה היו נושא לביקורת בשנת 1952 ו-1953 (ראה דוח שנתי מס. 4, עמ' 114). הביקורת בתקופה הנסקרת העלתה, שמאז לא שופר המצב; השנה עמדה הביקורת בעיקר על הליקויים הבאים:

(א) הפיקוח וההדרכה מטעם המשרד בשטח האדמיניסטרטיבי, המשקי והחינוכי, לא היה מספיק, ואף לא הונהגה שיטת דיווח מתאימה כאמצעי ראשוני לפיקוח על ניצול כוח האדם שבמוסדות, העסקת החניכים וכו'.

(ב) אינם קיימים במידה מספקת הדרכה ופיקוח על ניהול מערכת הכספים של המוסדות, לא מטעם המשרד המחוזי ואף לא מטעם המשרד המרכזי.

ניהול לקוי של הכספים בלט במיוחד במוסד "רוחמה": כספי המוסד הוחזקו בחשבונו הפרטי של מנהל המוסד; לא היה רישום מתאים על החובות של המוסדות ושל ההורים בעבור דמי החזקת הילדים במוסד; נקבעו שיעורים שונים לתשלום דמי החזקה ללא הנמקה. ברור הסיבות לליקויים אלה נמצא בטיפולם של פרקליט המדינה ונציבות שירות המדינה.

(ג) במוסד "כפר עבודה" קבעו, ששטחי הקרקע הנמצאים ברשותו והמשתרעים על כ-310 דונם לא עובדו; בתוך זה פרדס בן 35 דונם בקירוב, שלא נחרש, לא גוים ואף לא הושקה.

(ד) במוסד "עוגן" היה מאז חודש דצמבר 1953 מספר החניכים בדרך כלל לא יותר מאשר 3-4, אך על אף זאת נשאר מספר העובדים 13. עובדה זו הוסברה בצורך בתיקונים יסודיים במוסד, אך גם אחרי השיפוץ, שנגמר בחודשי מארס - אפריל 1954, לא נשתנה מספר החניכים והעובדים. רק בחודש אוגוסט 1954 התחילו בצמצום חבר העובדים.

(3) הטיפול בנכי מלחמת העולם השנייה

עם חיסולו של המשרד, לנפגעי מלחמה במארס 1952 הועבר הטיפול בנכי מלחמת העולם השנייה למדור לטיפול בנפגעי מלחמת השחרור שבמשרד הסעד. הנכים האלה קיבלו ממשרד הסעד

אותן התמיכות, שלפני קום המדינה ניתנו על ידי השלטונות הבריטיים והמוסדות היהודיים. עם העברת הטיפול למשרד הסעד הועברו אליו גם התיקים של הנתמכים. בחודש מאי 1954 הועבר הטיפול למשרד הבטחון.

הביקורת במשרד הסעד העלתה:

בתקופה, שבה טיפל משרד הסעד בנכים, לא היה קיים רישום מתאים של הנכים מקבלי התמיכות, אחוז הנכות וגובה התגמול, שנקבע בכל מקרה ומקרה. במקרים רבים לא היו בתיקי הנכים השאלונים האישיים. ההקצבות החודשיות לנכים ניתנו בלא שתיערך על ידי המשרד – כעבור תקופות מסוימות – בדיקה מחדש של מצב הנכה. לא היו קיימים כרטיסים אישיים לרישום ההקצבות החודשיות, ההענקות, ההלוואות ותשלום דמי האשפוז, שניתנו לנכים. ליקויים מינהליים אלה הקשו מאוד על בירור המקרים, שבהם הצביע משרד מבקר המדינה על אפשרות לתשלומים בלתי מוצדקים.

פגיעה בעקרונות החסכון והיעילות

שמירה במחסנים של המחלקה להזנת הילד

ביום 7 במאי 1953 נגבו מהמחסן של המחלקה להזנת הילד ביפו כ-950 ק"ג סוכר וכמות קטנה של אבקת ביצים. בבדיקת נסיבות הגניבה העלתה: במחסן זה לא הייתה קיימת שמירה, אף כי עוד לפני המקרה הזה היה במחסן אחר של אותה המחלקה נסיון להתפרצות. המשרד לא הצליח לקבוע את האחראים להזנחה, שאיפשרה את הגניבה.

8. משרד העבודה

בשנה הנסקרת עסקה הביקורת בפעולות מחלקת הכספים, מחלקת עבודות ציבוריות, אגף השיכון, מחלקת המדידות, מחלקת האיגוד השיתופי, מחלקת כוח האדם ומשק המשרד. כן הוחל בבדיקת הפעולות של המחלקות לתעסוקה ולחינוך מקצועי.

א. משרד העבודה

- (1) טיפלו בתיקון ההסדרים של משרד העבודה הקשורים בקבלתן, החסנתן וחלוקתן של סחורות, שהובאו כמתנה מחוץ לארץ.
- (2) בקרן ההשוואה לתשלום תגמולים למשרתים במילואים בדקו את הנהלת החשבונות ואת דרכי הגבייה. הפיגורים בגביות שנקבעו חוסלו בינתיים בחלקם.

ב. מחלקת עבודות ציבוריות

גם בשנה הנסקרת – כבשנים קודמות – התרכזה הביקורת בבדיקת סדרי ביצוע עבודות, תכנון אומדנים והכנתם, מסירת עבודות לקבלנים, קבלתן ובדיקת שיטות הפיקוח על תנועת החומרים והציוד המיכני.

- (1) לפי הנוהל, שבא לה להנהלת מ.ע.צ. מימי שלטון המנדט, קובע החוזה הסטנדרטי, שבכל חילוקי דעות שיתגלעו סביב פירושו הטכני של חוזה, יישמש מנהל מ.ע.צ. כבורר מקצועי יחיד. הצענו ביטולו של סעיף זה בחוים, כיוון שאין זה נאות ואין זה נוח, שמזמן העבודה תהיה לו גם סמכות של בורר יחיד.

הנהלת משרד העבודה שינתה את החוזה בהתאם לכך.

- (2) בד"ח השנתי מס. 3 (עמוד 73) נאמר: מ.ע.צ. נוהגת לרכוש חומרים בכמויות העוברות בהרבה על הדרוש לעבודה העומדת לביצוע, בעודף הנשאך לה בדרך זו משתמשים לעבודות אחרות או העודף נשאר במלאי בלא שיהיה רישום על כך.